

Vliegen vliegen?

Samenvatting van een lezing op de zweefvliegendag, 19 februari 2000

Willem Renema

INLEIDING

Om iets te kunnen zeggen over de geschiktheid van een gebied voor het voorkomen van zweefvliegen moet rekening gehouden worden met de verschillende manieren waarop een vlieg zijn biotoop gebruikt. Het leven van een vlieg bestaat, grof gezegd, uit eten, partner ontmoeten en voortplanten. Voor deze activiteiten moet een biotoop aanwezig zijn, die het volgende bevat: voedsel, een ontmoetingsplaats voor partners en een plek waar de eieren en larven zich kunnen ontwikkelen.

Voor sommige soorten is het niet erg als deze drie op enige afstand van elkaar liggen, maar voor andere moeten ze dicht bij elkaar liggen. De voorbeelden die ik gebruik zijn merendeels afkomstig uit de Meynweg (zie figuur). *Sphegina elegans* komt, altijd in de buurt van beekjes voor, terwijl de nauw verwante *S. clunipes* verspreid door het hele gebied voorkomt. Andere voorbeelden van weinig mobiele soorten zijn *Cheilosia fasciata* en *Portevinia maculata*, die altijd in de buurt van daslook gevangen worden.

Mobiele soorten vang je verspreid over een veel groter gebied. Voor deze soorten is het niet erg als er een grote afstand ligt tussen de plaats waar ze eieren afzetten en waar ze foerageren. Van *Criorhina pachymera* weten we relatief veel. Net als andere *Criorhina*'s leven de larven in vermolmd hout. Ze zijn mij alleen uit loofbomen bekend, voornamelijk beuk en populier. Eileg en territoriumgedrag heb ik op vier plaatsen waargenomen, alle enigszins aan de rand van de Meynweg, omdat het centrale gedeelte voornamelijk naaldbos bevat. De imago's bezoeken voornamelijk bloeiende struiken, waar ze soms op grote hoogte vliegen. Waarnemingen van bloembezoek deed ik wel door het hele gebied. Opvallend is dat ze soms in aantal te vangen zijn op laatbloeiende wilgen bij het Elfenmeer, toch ongeveer drie km verwijderd van de dichtstbijzijnde boomstronk.

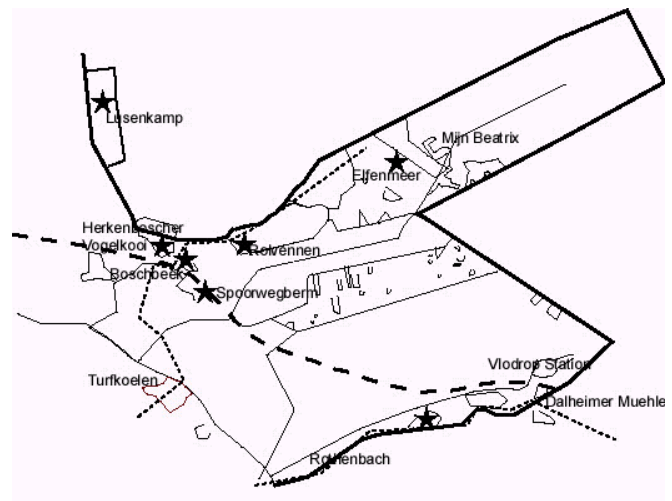
SERICOMYIA LAPPONA

Een andere soort die zwerft door het hele gebied is *Sericomyia lappona*. Van deze soort is minder bekend dan van *Criorhina pachymera*. Zijn larven leven waarschijnlijk in veen, maar waaraan dit precies moet voldoen is onduidelijk. Daarom gebruik ik een ander criterium dan bij *Criorhina pachymera*. Op een aantal plaatsen kwamen regelmatig grote aantallen voor, terwijl elders al-

leen maar zo nu en dan een enkel exemplaar gevangen werd. Eigenlijk een beetje door toeval kwam ik ertoe om van deze soort de populatiegrootte te bepalen en de gevangen beesten te merken, om te kijken hoe honkvast ze zijn.

Om de populatiegrootte te bepalen met behulp van een minimum tijdsbepaling, werden alle exemplaren van *S. lappona* uit een stukje grasland gevangen. Bij een minimum tijdsbepaling vang je alle exemplaren van de te onderzoeken soort weg, terwijl je steeds de tijd van de vangst opschrijft. Als er sprake is van een vaste populatie zal het steeds langer duren totdat je de volgende vangt. Met deze methode kan je de grootte van de populatie schatten. De vliegen zitten deze tijd in je netje, en omdat ik ze toch gevangen had, heb ik ze maar een blauw of groen vleugeltje gegeven voor ik ze los liet. Ik heb dit op drie achtereenvolgende dagen gedaan, steeds op dezelfde plek.

Na het merken heb ik steeds de rest van de dag op en rond de Meynweg gevangen, in totaal op 14 plaatsen waarvan ik er enkele twee maal bezocht heb.

Figuur 1: Plaatsen waar *Sericomyia lappona* is teruggevangen

RESULTATEN

In totaal heb ik op de drie dagen 48, 52 en 44 exemplaren gevangen (in totaal 90 mn en 48 vr). Aangezien ik er op 21 mei één en op 22 mei zes terug heb gevangen, vlogen er in totaal 138 gemerkte *Sericomyia*'s rond. Ondanks het feit dat er een limiet werd bereikt tijdens de minimum tijdsbepalingen, bleken er uiteindelijk veel meer vliegen te zitten. Dit was niet heel verwonderlijk, aangezien het om slechts een deel van het grasveld ging.

Gedurende de drie dagen van het merken, heb ik ook nog vijf gemerkte vliegen op andere plekken teruggevangen, alle waren vrouwtjes. Drie van deze waarnemingen waren op plekken die ik eerder had aangemerkt als plekken met waarschijnlijk alleen zwervende exemplaren.

Twee vlogen op plekken waar ik vermoed dat er ook mogelijkheden tot voortplanting zijn. De Rothen Bach ligt wel ongeveer zeven km oostelijk van de Herkenboscher Vogelkooi.

Gedurende de drie weken hierna heb ik nog vier andere vrouwtjes en ook een mannetje teruggevangen. Deze bevonden zich alle op plekken die ik alle als potentieel geschikt voor voortplanting. Het mannetje werd gevangen in de Herkenboscher Vogelkooi, de plek waar hij ook gemerkt werd. Twee vrouwtjes werden gevangen bij de Lusenkamp dan wel de Rothen Bach, drie km naar het Noorden respectievelijk zeven km naar het Oosten.

gemerkt	teruggevangen	plaats van terugvangst	sexe
20 mei	21 mei	Rolvennen	vr
20 mei	21 mei	Spoorwegberm	vr
21 mei	22 mei	Elfenmeer	vr
21 mei	22 mei	Boschbeek	vr
20 mei	22 mei	Rothenbach	vr
20 mei	25 mei	Lusenkamp	vr
22 mei	28 mei	Rothen Bach	vr
20 mei	28 mei	Herkenboscher gelkooi	Vo- mn
21 mei	8 juni	Herkenboscher gelkooi	Vo- vr
21 mei	15 juni	Herkenboscher gelkooi	Vo- vr

Tabel 1: Terugvangsten van *Sericomyia lappona* in de Meynweg, zonder de vangsten gedaan tijdens het merken (nog eens zes exemplaren). In totaal waren er 138 exemplaren gemerkt.

CONCLUSIE

Ten eerste vond ik al het opmerkelijk dat ik zoveel exemplaren teruggevangen heb. 16 van de 138 is toch een erg goede score. Maar wat betekent dit voor de grootte van de totale populatie in het gebied? Dat ik er zoveel heb teruggevangen wijst erop dat een extrapolatie van de grootte van het gebied van de opname naar het hele oppervlak van de Herkenboscher Vogelkooi niet terecht is. Daarbij moet je ook in het achterhoofd houden dat ik het plekje van de opname wel heb uitgezocht op de hoge dichtheid *Sericomyia lappona*. In begroeiing en vegetatiestructuur onderscheidde dit gebied zich door wat hoger opgaande vegetatie met planten met grote bladeren en boterbloem.

Er zijn maar twee plaatsen waar je regelmatig *S. lappona* op bloemen waarneemt. Dit is bij de Rothen Bach en de Herkenboscher Vogelkooi. De grootste aantallen bevinden zich altijd bij de laatste. Daarnaast is het een grote, zich opvallend gedragende soort. Tijdens de regelmatige bezoeken zie je vaak grote aantallen, en door alle belangrijke gebieden te bezoeken zou je iedere dag wel eens een groot deel van de totale populatie kunnen zien.

Iets anders dat opvalt is het grote aantal vrouwtjes bij de terugvangsten. In totaal zijn er slechts twee mannetjes teruggevangen, terwijl er ongeveer 64% mannetjes gemerkt zijn. Beide mannetjes zijn op de merkplek teruggevangen, de vrouwtjes zijn tot zeven km ver teruggevangen. Mogelijk zwermen (bevruichte?) vrouwtjes om een geschikte plaats voor eileg te vinden, terwijl mannetjes juist honkvast blijven op een plek waar ook veel vrouwtjes zijn. Daarnaast blijkt dat volwassen dieren minstens 24 dagen oud kunnen worden.

Willem Renema
Langegracht 73
2312 NW Leiden
e-mail: renema@naturalis.nnm.nl